जंगल मीटिंग

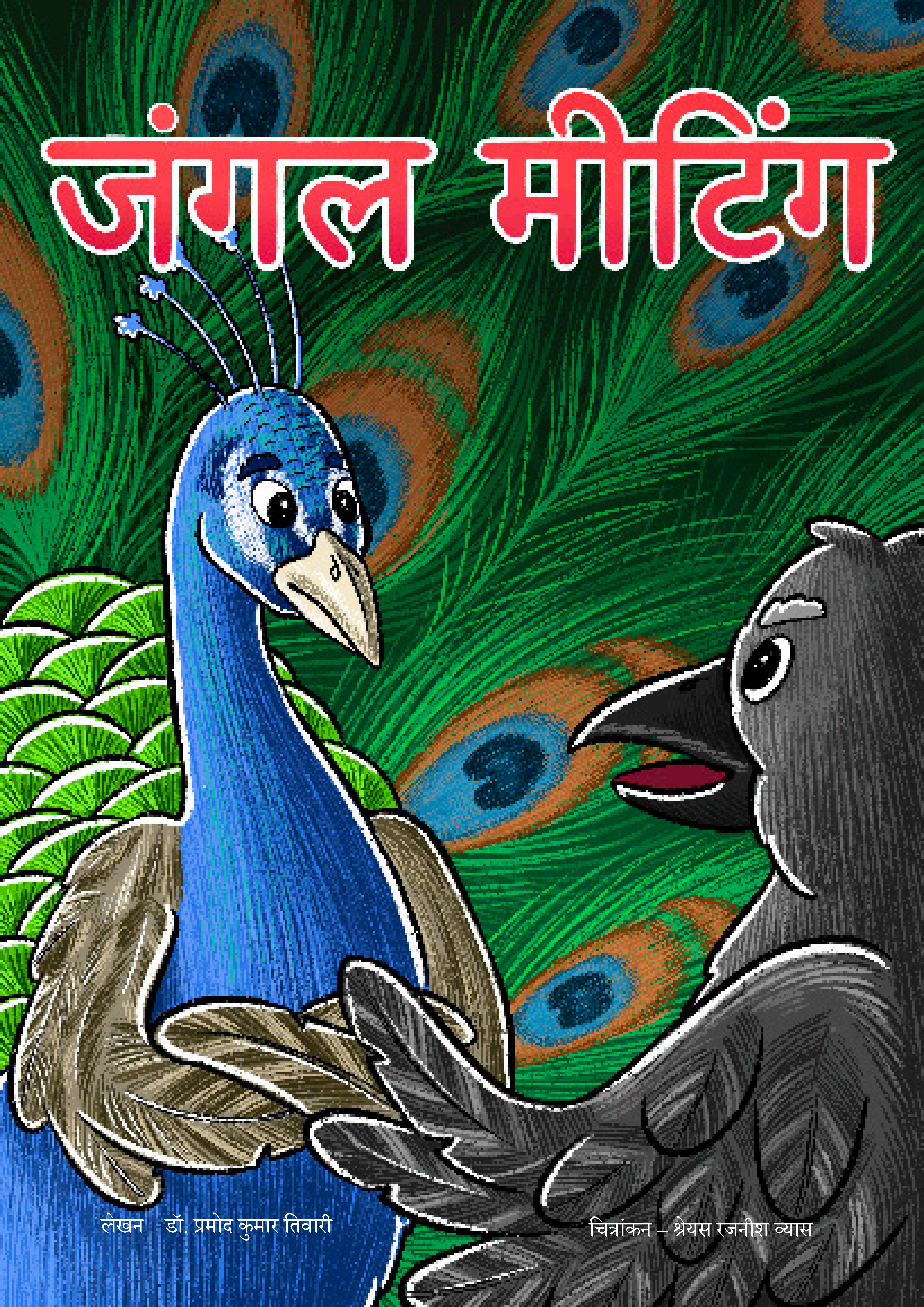

लेखन – डॉ. प्रमोद कुमार तिवारी

चित्रांकन – श्रेयस रजनीश व्यास

आभार

कार्यक्रम समन्वयक

प्रो. उषा शर्मा, *प्रोफ़ेसर एवं प्रभारी,*
राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र प्रकोष्ठ, एन.सी.ई.आर.टी., दिल्ली

लेखन

डॉ. प्रमोद कुमार तिवारी

चित्रांकन

श्रेयस रजनीश व्यास

मार्गदर्शन

प्रो. नीना सबनानी, *एनिमेटर एवं सहायक संकाय*,
डिज़ाइन विभाग, भारतीय प्रौद्योगिकी संस्थान, हैदराबाद

आभार ज्ञापन

श्री श्याम सिंह सुशील, *लेखक*
श्री अक्षय कुमार दीक्षित, *मेंटर,* शिक्षा निदेशालय, दिल्ली प्रशासन, दिल्ली
डॉ. प्रसाद एस ओंकार, *प्रमुख (डिज़ाइन) एवं एसोसिएट प्रोफ़ेसर*, आई.आई.टी., हैदराबाद
प्रो. दीपक जॉन मैथ्यू , *प्रोफ़ेसर* , डिज़ाइन विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
श्री डेल्विन जूड रेमेडियोज, *सहायक प्रोफ़ेसर*, डिज़ाइन विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
श्रीमती अंकिता रॉय, *सहायक प्रोफ़ेसर*, डिज़ाइन विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
डॉ. मोहम्मद शाहिद, *सहायक प्रोफ़ेसर*, डिज़ाइन विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
डॉ. सौरव देवरी, *सहायक प्रोफ़ेसर*, डिज़ाइन विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
डॉ. शुहिता भट्टाचार्जी, *सहायक प्रोफ़ेसर*, उदार कला विभाग, आई.आई.टी., हैदराबाद
श्री गौतम गोस्वामी, *सहायक प्रोफ़ेसर*, एनीमेशन एवं मल्टीमीडिया विभाग,
बिरला प्रौद्योगिकी संस्थान, जयपुर
श्री मोहम्मद शाह आलम, *वरिष्ठ परामर्शदाता (आई.सी. टी.)*,
राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र प्रकोष्ठ , एन.सी.ई.आर.टी., दिल्ली
सुश्री भावना खेड़ा, *कनिष्ठ परियोजना अध्येता*,
राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र प्रकोष्ठ, एन.सी.ई.आर.टी., दिल्ली

ਜੰਗਲ ਮੀਟਿੰਗ

ਲਿਖਤ

ਡਾ. ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੁਮਾਰ ਤਿਵਾੜੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ

ਸ਼ੁਰੇਸ਼ ਰਜਨੀਸ਼ ਵਿਆਸ

विद्यया ऽमृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

राष्ट्रीय शैक्षिक अनुसंधान और प्रशिक्षण परिषद्
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਚੁਲਬੁਲ ਚੂਹੀਆ ਅਤੇ ਬਿੱਟੂ ਗੌਰੇਯਾ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਵੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਕੋਨੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ!
आपातकालीन बैठक
ਪਿੱਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ‘ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ?
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੱਲੋ!

ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਭੁੱਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?
ਸਾਨੂੰ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ?
ਪੀਪਲ ਦਾਦਾ ਤੁਸੀਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ।
ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਅਲੱਗ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

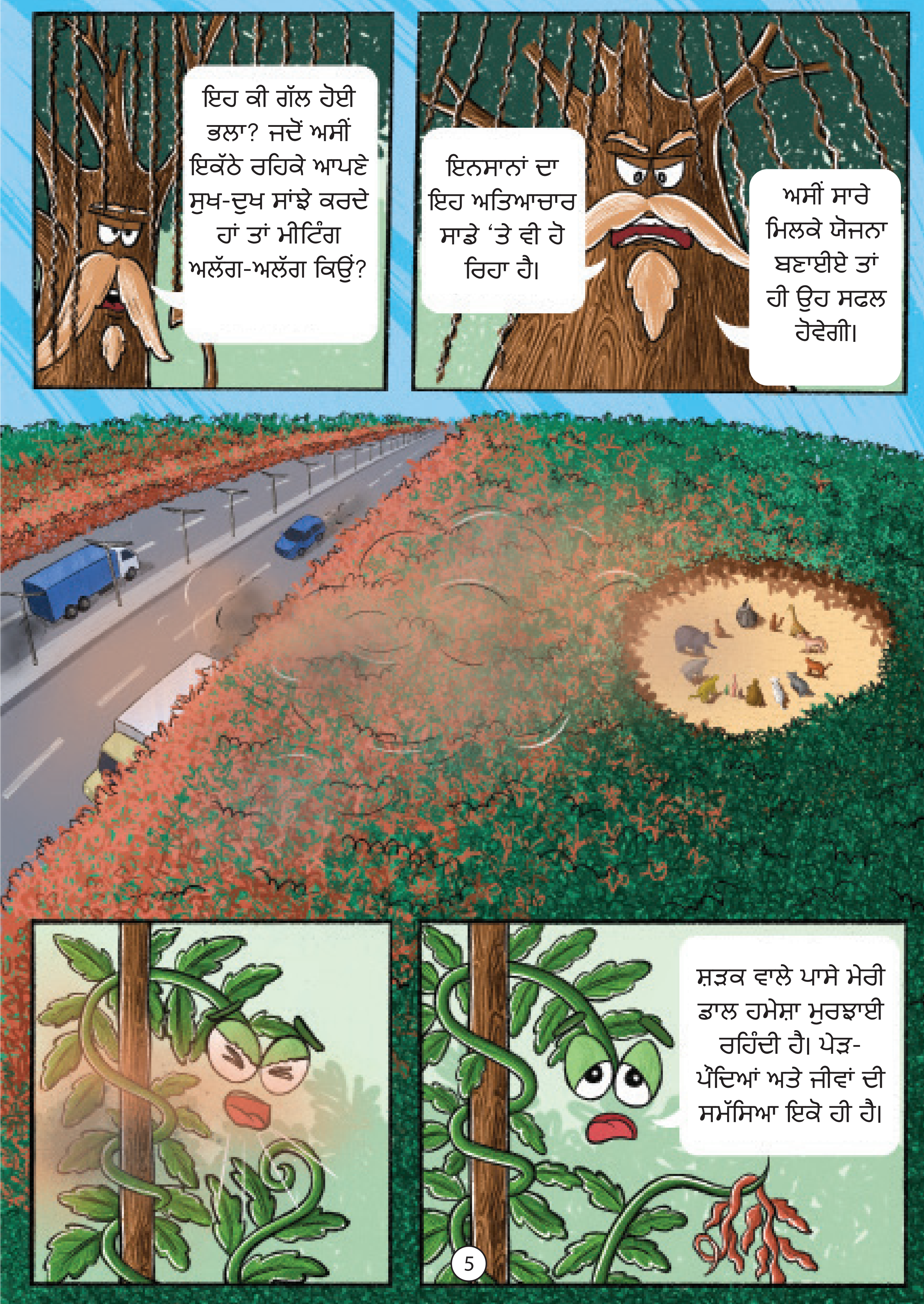

ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਭਲਾ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਖ-ਦੁਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਕਿਉਂ?
ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਤਿਆਚਾਰ ਸਾਡੇ ‘ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ।
ਸ਼ੜਕ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਮੇਰੀ ਡਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਰਝਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।

ਪੀਪਲ ਦਾਦਾ ਸਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।
ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਜੰਡਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ....
ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਮੋਨੂ ਮੋਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ।

ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮੋਨੂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਆਂ।

ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਸ਼ੜਕ ਅਤੇ ਕਨਕਰੀਟ ਦੇ ਫਰਸ਼ ‘ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਚਣੇ ਚੱਬਣ ਵਰਗਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਜੀਵ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -ਜੁੱਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ।
ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਦੇਖੋ! ਇਹਨਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜੁਤੇ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੇ।

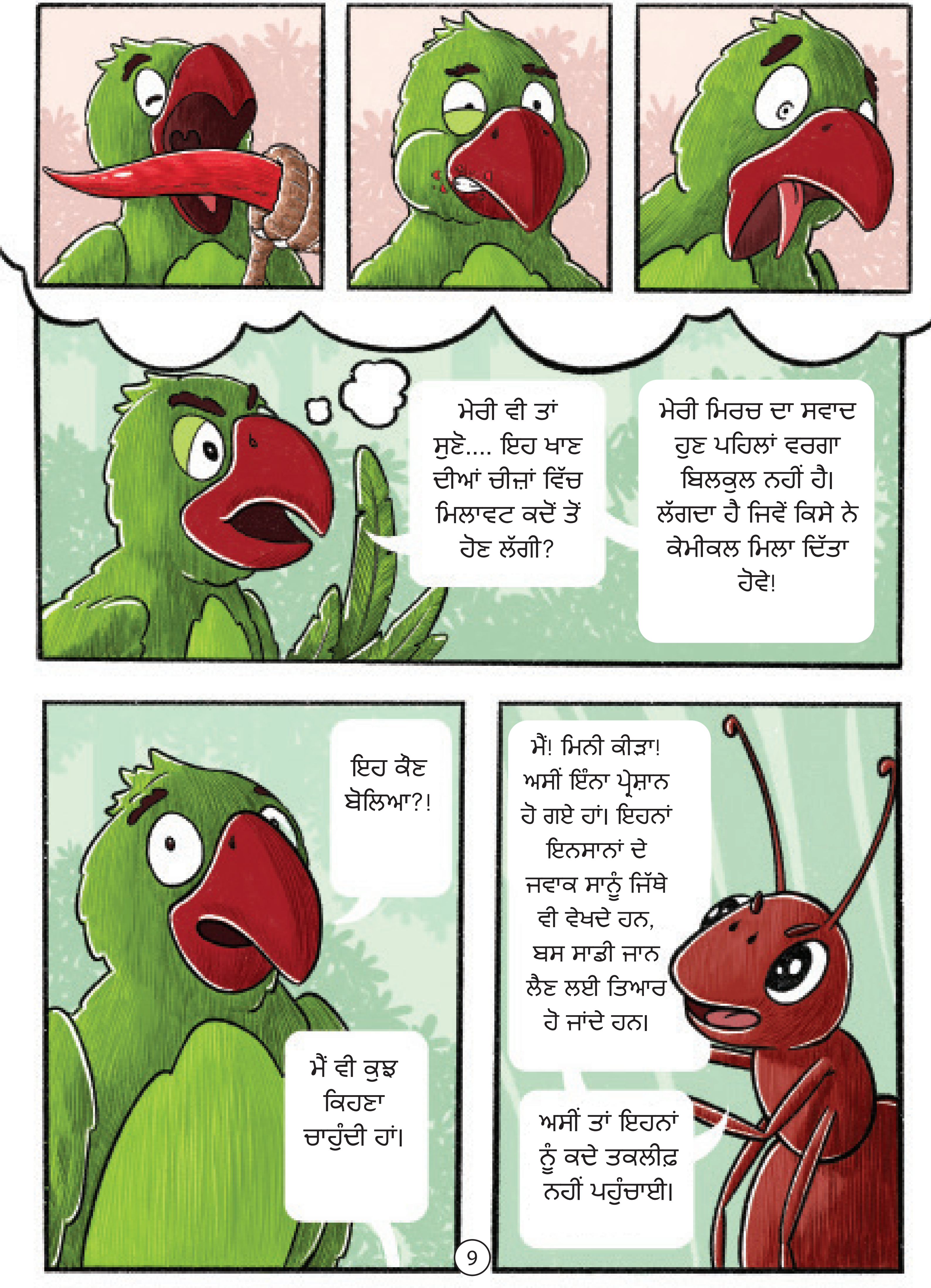
ਮੇਰੀ ਮਿਰਚ ਦਾ ਸਵਾਦ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੇਮੀਕਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ!
ਮੇਰੀ ਵੀ ਤਾਂ ਸੁਣੋ.... ਇਹ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ?
ਇਹ ਕੌਣ ਬੋਲਿਆ?!
ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਝ ਕਿਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ! ਮਿਨੀ ਕੀੜਾ! ਅਸੀਂ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਕ ਸਾਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਬਸ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਈ।

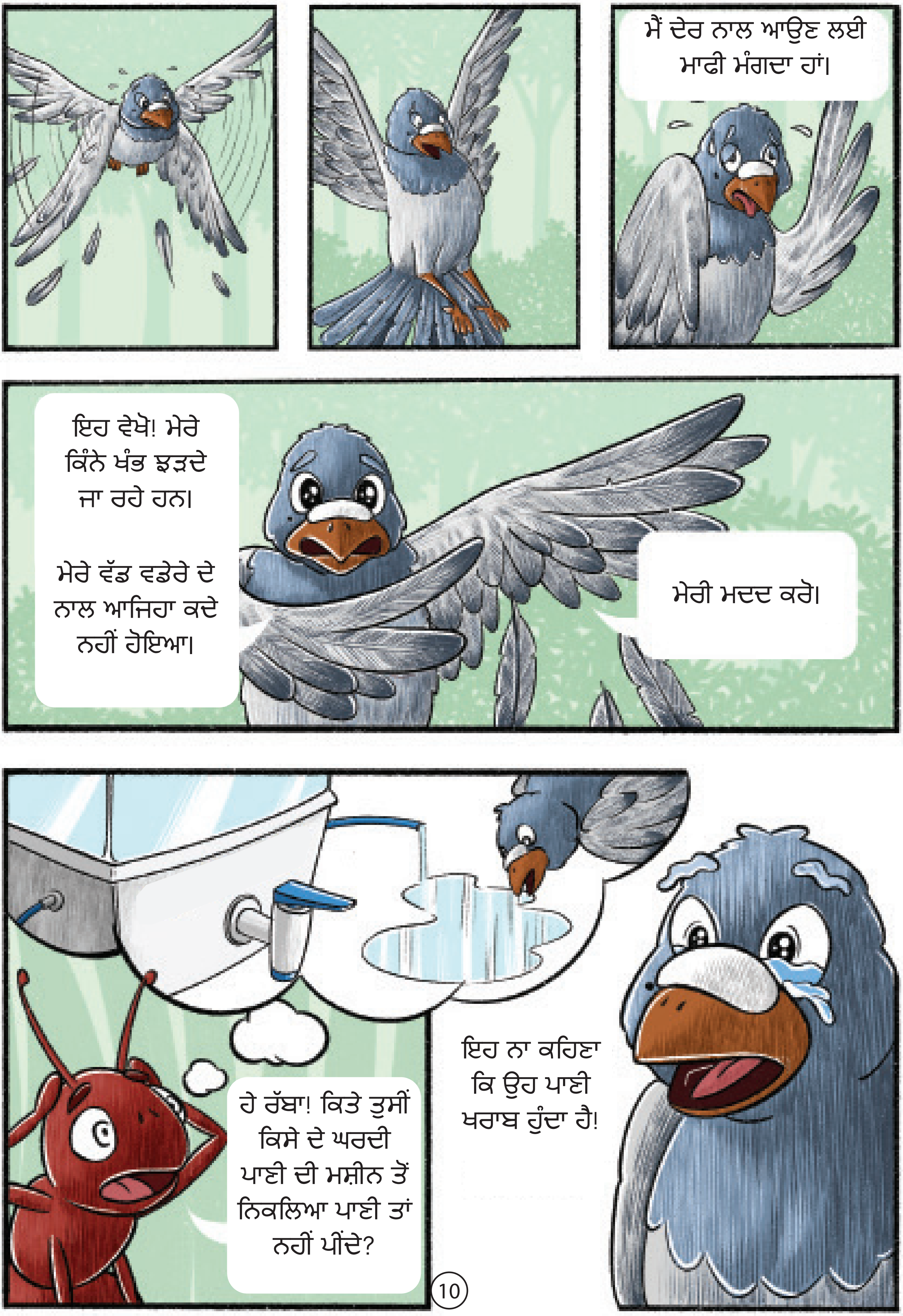
ਮੈਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
ਇਹ ਵੇਖੋ! ਮੇਰੇ ਕਿੰਨੇ ਖੰਭ ਝੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
ਮੇਰੇ ਵੱਡ ਵਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਆਜਿਹਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
ਹੇ ਰੱਬਾ! ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ?
ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ!

ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹੋ?
ਸਾਥੀਆਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਮੱਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਉੱਪਰ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਮੈਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ‘ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਵਸੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗੋਸ਼ਠੀ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।
ਨਾਲ ਹੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੰਨੂ ਘੋਗੇ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੀਟਿੰਗ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ।
ਆਭਾਰ

विद्यया ऽमृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

राष्ट्रीय शैक्षिक अनुसंधान और प्रशिक्षण परिषद्
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING